

a.mlf. "Anadolu Sahasında Müstakil Bir Tür Olarak Manzum Sözlükler (Tuhfeler)". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. 23 (2019), s. 62-83.

Gültekin, İbrahim. *Dil Öğretiminde Tarihî Derinlik: Manzum Sözlükler*. İstanbul 2021.

Kılıç, Atabey. "Klasik Türk Edebiyatında Manzum Sözlük Yazma Geleneği ve Türkçe-Arapça Sözlüklerimizden Sübha-i Sıbyân". *Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu (Prof. Dr. Abdülkadir Karahan'a Armağan)* 6-7 Mayıs 2005. haz. E. Azlal – N. Karadağ – M. E. Karahan. Şanlıurfa 2006, s. 186-199.

Kut, Günay. "Anadolu'da Türk Edebiyatı". *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*. ed. E. İhsanoğlu. İstanbul 1998, II, 21-68.

Öz, Yusuf. *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*. Ankara 2010.

Taştan, Erdoğan. "Çemişgezekli Nasûh Efendi'nin Tuhfe-i Nushî Adlı Manzum Sözlüğü". *Social Sciences: A Fresh Start/Sosyal Bilimler: Yeni Bir Başlangıç*. ed. T. Çotok – Y. Şahin. Sarajevo 2016, s. 86-95.

Tiryakiol, Selim. *Dil Öğretimi Geleneğimizde Manzum Sözlükler (Tuhfe-i Âsum Örneği)*. YLT, Marmara Üniversitesi, 2013.

İbrahim GÜLTEKİN

Tuhfe-i Şâhidî (XVII. yüzyıl el yazması, British Library)

“TUHFE-i ŞÂHİDÎ”

Farsça-Türkçe manzum sözlük.

Öğrenciler ve eğitime yeni başlayanlar için ezber yoluyla kelime ve gramer öğretimi ile kültür, edebiyat ve aruz bilgilerine öğrenme imkânı sunan manzum tuhfeler, öğrenciye cazip gelmesi ve öğrenmeyi kolaylaştırması bakımından tüm eğitim tarihinde ilgi görmüş eserlerden biridir. Bu itibarla Osmanlı dönemi sıbyan mekteplerinde manzum sözlüklerin (Arapça-Türkçe, Farsça-Türkçe) çocukların ve gençlerin eğitiminde kullanılması geleneğinin örneği olarak değerlendirilebilecek *Tuhfe-i Şâhidî*, Muğlalı bir Mevlevî şeyhi olan İbrâhim Şâhidî'nin 1514 yılında *Tuhfe-i Hüsam*'a nazire olarak

kaleme aldığı bir Farsça-Türkçe manzum sözlüktür. *Tuhfe-i Şâhidî*'de Farsça kelime öğretiminin yanı sıra “Gele evzânla etfâle kudret” mısrasıyla çocuklara aruz öğretiminde yardımcı olma, “Olalar ilm-i Mevlânâ'ya kabil” mısrasıyla da başta mesnevi olmak üzere Mevlânâ'nın eserlerinin anlaşılmasına hizmet etme amaçlarının güdüldüğü görülmektedir. Ayrıca bazı kelimelerin Arapça karşılıklarının da verildiği sözlükte farklı türlerde 1400 kelime bulunmaktadır. Kütüphanelerde 146 yazmasına ve 57 şerhine ulaşılan *Tuhfe-i Şâhidî* besmele, hamde, salvele, sebep-i telif ve duadan oluşan altmış bir beyitlik mukaddime bölümüyle başlayıp altı beyitlik tarih bölümüyle sona erer. Eserin sözlük kısmı, her birinde aruzun farklı bir vezninin kullanıldığı yirmi yedi bölüm halinde düzenlenmiştir. Osmanlı döneminde Farsça öğrenmek isteyenlerin baş ucu kitabı olan *Tuhfe-i Şâhidî* Arapça, Latince ve İngilizce'ye tercüme edilmiş ve kendisine birçok nazire yazılmıştır. Kusûrî'nin *Tazmîn-i Tuhfe-i Şâhidî*'si, Denizlili Mustafa b. Osman Keskin'in *Manzûme-i Keskin*'i ve Antepli Fedâî Mehmed'in *Tuhfe-i Fedâî*'si, Şâhidî lügatına nazire olarak yazılan eserlerden bazılarıdır. *Tuhfe-i Şâhidî* şerhleri arasında da ön plana çıkanların Bosnalı Südî, Abdülkadir b. Ömer Bağdâdî ve Nâdîde Ahmed Hâfız tarafından yapılanları söylenebilir.

İmamoğlu (2004) ve Kılıç (2007) tarafından Latin harflerine aktarılan *Tuhfe-i Şâhidî*'nin şerhleri ile ilgili akademik çalışmalar günümüzde (Öz, 1999; Gümüş, 2006; Demirci, 2013; Köse, 2017; Barlak, 2020; Yazar, 2020) çoğalmaktadır.

KAYNAKÇA

Barlak, Eyup. *Abdülkâdir bin Ömer el-Bağdâdî'nin Şerh-i Tuhfe-yi Şâhidî'si (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)*. Dr.T. Erciyes Üniversitesi, 2020.

Çıpan, Mustafa. “Şâhidî, İbrâhim”. *DİA*. 2010, XXXVIII, 273-274.

Ekici, Hasan. “Bosnalı Atfî Ahmed Efendinin Şerh-i Tuhfe'si ve Şerh Metodu”. *Külliyat: Osmanlı Araştırmaları Dergisi*. 2 (2017), s. 19-36.

İmamoğlu, Ahmet Hilmi. *Farsça-Türkçe Manzum Sözlükler ve Şâhidî'nin Sözlüğü, İnceleme-Metin*. Muğla 2004.

Kılıç, Atabey. “Türkçe - Farsça Manzum Sözlüklerden Tuhfe-i Şâhidî (Metin)”. *Turkish Studies*. 2/4 (2007), s. 516-548.

Köse, İlham. *Bosnalı Südî (ö. 1600)'nin Tuhfe-i Şâhidî Şerhi: İnceleme, Çeviriyazılı Metin*. Dr.T, Marmara Üniversitesi, 2017.

Öz, Yusuf. *Tuhfe-i Şâhidî Şerhleri*. Konya 1999.

Tanç, Nilüfer. “Tuhfe-i Şâhidî (Şâhidî)”. *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/tuhfe-i-sahidi-sahidi>. (Erişim tarihi: 19. 11. 2022).

Yazar, Sadık. “Tuhfe-i Şâhidî'nin Osmanlı Telif Geleneğindeki Etkisine Farklı Bir Örnek: Hatîb'in Hibetü'l-Vehhâb'ı”. *KÜLTÜRK: Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. 2 (2020), s. 97-131.

Talat AYTAN